УДК 378.016:616-082
DOI: https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2026.2.16440

Сергій Андрейчин
ORCID https://orcid.org/0000-0002-8770-7353
Уляна Мудра
ORCID https://orcid.org/0000-0001-8160-4962
Ірина Ганьбергер
ORCID https://orcid.org/0000-0002-4020-3668

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

ВПРОВАДЖЕННЯ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ ДИСЦИПЛІНИ «ДОГЛЯД ЗА ХВОРИМИ (ПРАКТИКА)» У СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Serhiy Andreychyn, Uliana Mudra, Iryna Hanberher

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine

IMPLEMENTATION OF THE WORK PROGRAM OF THE DISCIPLINE "PATIENT CARE (PRACTICE)" IN THE SYSTEM OF TRAINING FUTURE DOCTORS

Анотація. Сучасна медична освіта орієнтована на розвиток професійної підготовки майбутніх лікарів шляхом інтеграції теоретичної та практичної підготовки. У зв'язку з цим особливого значення набувають дисципліни пропедевтичного циклу, які формують основу професійної підготовки майбутніх лікарів. Одним з ключових предметів є «Догляд за хворими (практика)», що забезпечує становлення базових клінічних компетентностей, необхідних для подальшого навчання та професійної діяльності.

Мета роботи – проаналізувати зміст, структуру та освітній потенціал робочої програми дисципліни «Догляд за хворими (практика)» та визначити її роль у формуванні професійних компетентностей майбутніх лікарів.

У дослідженні використано методи аналізу навчально-методичної документації, узагальнення педагогічного досвіду та порівняння сучасних підходів до медичної освіти.

Встановлено, що програма дисципліни має чітку структуру, включає теоретичну, практичну та самостійну складові, що забезпечує комплексний підхід до формування професійних знань та вмінь. Значна увага приділяється практичній підготовці здобувачів вищої освіти, розвитку клінічного мислення, формуванню навичок догляду за пацієнтами та професійної комунікації.

Результати дослідження свідчать, що впровадження сучасних освітніх технологій, зокрема симуляційного навчання та інтерактивних методів, підвищує ефективність освітнього процесу. Перспективи подальших досліджень пов'язані з удосконаленням методів викладання дисципліни та розширенням практичної підготовки студентів.

Ключові слова: медична освіта, догляд за хворими, клінічні компетентності, пропедевтика, практична підготовка.

Abstract. Modern medical education is focused on developing the professional training of future physicians through the integration of theoretical and practical components. In this context, disciplines of the propaedeutic cycle are of particular importance, as they form the foundation of professional training for future doctors. One of the key subjects is "Patient Care (Practice)," which ensures the development of basic clinical competencies necessary for further education and professional activity.

The aim of the study is to analyze the content, structure, and educational potential of the working curriculum of the discipline "Patient Care (Practice)" and to determine its role in the development of professional competencies of future physicians. The study employed methods of analysis of educational and methodological documentation, generalization of pedagogical experience, and comparison of modern approaches to medical education.

It has been established that the discipline's curriculum has a clear structure and includes theoretical, practical, and independent components, ensuring a comprehensive approach to the development of professional competencies. Considerable attention is given to practical training of higher education students, the development of clinical thinking, and the formation of patient care skills and professional communication.

The results of the study indicate that the implementation of modern educational technologies, particularly simulation-based learning and interactive methods, increases the effectiveness of the educational process. Prospects for further research are associated with improving teaching methods of the discipline and expanding students' practical training.

Keywords: medical education, patient care, clinical competencies, propaedeutics, practical training.

© С. Андрейчин, У. Мудра, І. Ганьбергер, 2026

Вступ. Сучасна система охорони здоров'я потребує висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно діяти в умовах швидких змін медичної науки та практики. У цьому контексті медична освіта має забезпечувати не лише засвоєння теоретичних знань, але й формування практичних навичок, клінічного мислення та професійних компетентностей.

Особливу роль у підготовці майбутніх лікарів відіграють дисципліни пропедевтичного циклу, які є фундаментом для подальшого вивчення клінічних предметів. Саме на цьому етапі відбувається закладання базових уявлень про професійну діяльність лікаря, засвоєння основ догляду за пацієнтами, а також розвиток комунікативних і етичних навичок (Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 222 «Медицина»; World Federation for Medical Education, 2015).

Дисципліна «Догляд за хворими (практика)» займає важливе місце у структурі медичної освіти, оскільки забезпечує становлення первинних клінічних навичок, необхідних для ефективної взаємодії з пацієнтами та медичним персоналом. Вона сприяє розвитку відповідальності, уважності та професійної етики.

Мета дослідження – проаналізувати зміст, структуру та освітній потенціал робочої програми дисципліни «Догляд за хворими (практика)» та визначити її роль у формуванні професійних компетентностей майбутніх лікарів.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечили всебічний аналіз робочої програми дисципліни "Догляд за хворими (практика)" та дозволили оцінити її освітній потенціал у системі підготовки майбутніх лікарів.

З метою систематизації отриманої інформації було використано метод структурно-функціонального аналізу, який дозволив дослідити взаємозв'язок між окремими компонентами навчальної програми (теоретичною підготовкою, практичними заняттями та самостійною роботою студентів) та їхній вплив на досягнення результатів навчання.

Для узагальнення сучасних підходів до викладання дисциплін пропедевтичного профілю застосовано метод порівняльного аналізу, що передбачав зіставлення досліджуваної програми з актуальними вимогами медичної освіти та міжнародними рекомендаціями щодо підготовки лікарів. Це дозволило оцінити відповідність програми сучасним освітнім стандартам.

Також було використано метод узагальнення педагогічного досвіду, який базувався на аналізі практики викладання дисципліни у закладах вищої медичної освіти. Даний підхід сприяв виявленню ефективних форм і методів організації освітнього процесу, спрямованих на формування клінічних компетентностей студентів.

З метою інтерпретації результатів дослідження застосовано аналітичний метод який дозволив зробити висновки щодо ефективності робочої програми дисципліни та визначити перспективи її подальшого вдосконалення.

Комплексне використання зазначених методів забезпечило наукову обгрунтованість отриманих результатів та дозволило здійснити цілісний аналіз ролі дисципліни «Догляд за хворими (практика)» у системі підготовки майбутніх лікарів.

Результати та обговорення. Аналіз робочої програми дисципліни показав, що вона має чітку структуру та відповідає сучасним вимогам медичної освіти. Вона включає теоретичну підготовку, практичні заняття та значний обсяг самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Практична складова є ключовою, оскільки дозволяє студентам набути необхідних навичок догляду за пацієнтами. Зокрема, вони опановують методи вимірювання життєвих показників, навички транспортування пацієнтів, догляду за тяжкохворими та профілактики ускладнень.

Важливою складовою є формування клінічного мислення. Здобувачі вищої освіти вчаться оцінювати стан пацієнта, аналізувати клінічні симптоми та приймати обґрунтовані рішення щодо догляду.

Також значна увага приділяється розвитку комунікативних навичок та професійної етики, що є невід'ємною частиною діяльності лікаря.

У результаті аналізу навчально-методичної документації встановлено, що робоча програма дисципліни «Догляд за хворими (практика)» має чітко структуровану побудову та відповідає сучасним вимогам підготовки студентів спеціальності 222 «Медицина». Загальний обсяг дисципліни становить 180 годин (6 кредитів ECTS), з яких значна частина припадає на самостійну роботу здобувачів вищої освіти, що свідчить про орієнтацію освітнього процесу на розвиток їх автономності та здатності до самонавчання.

Структурно-функціональний аналіз показав, що програма включає три взаємозв'язані компоненти: теоретичну підготовку, практичні заняття та самостійну підготовку. Теоретичний компонент спрямований на засвоєння основ організації медичної допомоги, принципів санітарно-гігієнічного режиму та загальних положень догляду за пацієнтами. Практичний компонент передбачає формування базових клінічних навичок, тоді як самостійна робота забезпечує поглиблення знань та розвиток аналітичного мислення.

Аналіз змісту дисципліни дозволив виділити основні тематичні блоки: зокрема, організація роботи лікувально-профілактичних закладів, особливості функціонування терапевтичного

відділення та відділення екстреної медичної допомоги, методи оцінювання загального стану пацієнта, догляд за тяжкохворими, основи лікувального харчування та надання невідкладної допомоги. Така структура забезпечує послідовне становлення професійних компетентностей студентів – від засвоєння базових понять до практичного застосування знань.

У ході дослідження встановлено, що особливе місце у програмі займає практична підготовка, яка реалізується через виконання здобувачами вищої освіти базових медичних маніпуляцій. Зокрема, вони опановують навички вимірювання температури тіла, частоти пульсу, артеріального тиску, частоти дихання, транспортування пацієнтів, зміни положення хворого у ліжку, догляду за тяжкохворими та профілактики пролежнів. Це свідчить про виражену практичну орієнтованість дисципліни.

Важливим результатом аналізу є встановлення того, що програма сприяє розвитку клінічного мислення. У процесі навчання студенти набувають умінь оцінювати стан пацієнтів, інтерпретувати основні клінічні показники та визначити необхідні заходи догляду. Це забезпечує підготовку здобувачів вищої освіти до подальшого вивчення клінічних дисциплін.

Порівняльний аналіз із сучасними підходами до медичної освіти показав, що досліджувана програма відповідає принципам компетентнісного навчання. Вона орієнтована на набуття не лише знань, але й практичних навичок, комунікативних умінь та професійної етики. Зокрема, значна увага приділяється взаємодії з пацієнтами, дотриманню деонтологічних принципів та розвитку відповідальності.

Аналіз організації самостійної роботи студентів засвідчив її важливу роль у навчальному процесі. Значний обсяг самостійної роботи (понад 70 % від загального навантаження) сприяє формуванню навичок самоосвіти, що є необхідною складовою безперервного професійного розвитку лікаря.

Крім того, встановлено, що система оцінювання знань передбачає поточний контроль та підсумкову атестацію у вигляді диференційованого заліку, що забезпечує об’єктивну оцінку рівня сформованих комптентностей.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що робоча програма дисципліни «Догляд за хворими (практика)» є цілісною, логічно структурованою та спрямованою на вироблення ключових професійних знань та вмінь майбутніх лікарів. Вона відповідає сучасним вимогам медичної освіти та забезпечує ефективну підготовку здобувачів вищої освіти до клінічної діяльності.

Отримані результати дослідження дозволяють стверджувати, що робоча програма дисципліни «Догляд за хворими (практика)» є важливим структурним елементом підготовки майбутніх лікарів та відповідає сучасним тенденціям розвитку медичної освіти. Застосування комплексного підходу, що включав аналіз навчально-методичної документації, структурно-функціональний та порівняльний аналіз, дало змогу всебічно оцінити освітній потенціал даної дисципліни.

Результати структурно-функціонального аналізу свідчать про ефективну інтеграцію теоретичної, практичної та самостійної складових навчання. Така модель відповідає сучасним принципам компетентнісно орієнтованої освіти, відповідно до яких ключовим результатом навчання є не лише засвоєння знань, але й здатність їх практичного застосування. У цьому контексті значна частка практичної підготовки та самостійної роботи студентів є обґрунтованою та сприяє формуванню професійної автономії.

Особливої уваги заслуговує виражена практична орієнтованість дисципліни, що підтверджено результатами аналізу змісту програми. Набуття базових клінічних навичок, таких як оцінка життєвих показників, догляд за тяжкохворими та виконання медичних маніпуляцій, забезпечує підготовку студентів до реальних умов професійної діяльності. Це узгоджується з сучасними підходами до медичної освіти, які акцентують увагу на ранньому залученні здобувачів вищої освіти до клінічної практики (Ewnte & Yigzaw, 2023;. Liu et al., 2022; Sarabi & Hamidipour, 2025).

Важливим аспектом є формування клінічного мислення, що розглядається як одна з ключових компетентностей лікаря. Як показали результати дослідження, програма дисципліни створює передумови для розвитку аналітичних здібностей студентів, зокрема через оцінювання стану пацієнта та прийняття рішень щодо організації догляду. Це свідчить про відповідність змісту дисципліни сучасним вимогам до підготовки медичних фахівців.

Порівняльний аналіз із сучасними освітніми підходами дозволив встановити, що досліджувана програма загалом відповідає міжнародним тенденціям розвитку медичної освіти, зокрема впровадженню компетентнісного підходу та орієнтації на результати навчання. Водночас, як показує аналіз наукових джерел, одним із перспективних напрямів є більш широке використання симуляційних технологій та інтерактивних методів навчання, які сприяють підвищенню ефективності засвоєння практичних навичок (Daneshfar & Karimi Moonaghi, 2025; Abdulmohdi & McVicar, 2024; Crowe et al., 2018).

Значний обсяг самостійної роботи студентів, виявлений у ході дослідження, відповідає сучасним освітнім тенденціям, що передбачають розвиток здатності до безперервного професійного навчання. Проте ефективність цієї складової значною мірою залежить від якості навчально-мето-

дичного забезпечення та використання сучасних цифрових ресурсів, що потребує подальшого вдосконалення.

Разом з тим результати дослідження дозволяють окреслити певні напрями оптимізації навчального процесу. Зокрема, доцільним є розширення практичної складової за рахунок збільшення кількості клінічних занять, впровадження симуляційного навчання та використання кейс-методу (Le, 2023; McGee et al.,2024). Це сприятиме більш ефективному формуванню клінічних знань і навичок студентів (Abdulrahman, 2025).

Таким чином, результати проведеного дослідження підтверджують, що дисципліна «Догляд за хворими (практика)» відіграє ключову роль у становленні базових професійних компетентностей майбутніх лікарів. Водночас подальше вдосконалення програми має бути спрямоване на інтеграцію інноваційних освітніх технологій, посилення практичної підготовки та забезпечення відповідності міжнародним стандартам медичної освіти.

Висновки. У результаті проведеного дослідження, виконаного із застосуванням аналізу навчально-методичної документації, структурно-функціонального та порівняльного аналізу, встановлено, що робоча програма дисципліни «Догляд за хворими (практика)» є цілісною та логічно структурованою складовою освітнього процесу підготовки майбутніх лікарів.

Доведено, що зміст дисципліни відповідає сучасним вимогам компетентнісно орієнтованої медичної освіти та спрямований на розвиток базових професійних компетентностей здобувачів вищої освіти, зокрема клінічного мислення, практичних навичок догляду за пацієнтами, комунікативних умінь та дотримання етичних принципів медичної діяльності.

Встановлено, що ефективність навчального процесу забезпечується оптимальним поєднанням теоретичної підготовки, практичних занять та самостійної роботи студентів. Значний обсяг практичної складової сприяє засвоюванню первинних клінічних навичок, необхідних для подальшого вивчення клінічних дисциплін та майбутньої професійної діяльності.

Підтверджено, що дисципліна відіграє важливу роль у розвитку клінічного мислення студентів, оскільки передбачає формування вмінь оцінювати стан пацієнта, аналізувати клінічні показники та приймати обґрунтовані рішення щодо організації догляду.

За результатами порівняльного аналізу встановлено відповідність досліджуваної програми сучасним тенденціям розвитку медичної освіти, зокрема впровадженню компетентнісного підходу та орієнтації на практичну підготовку здобувачів вищої освіти.

Разом з тим визначено основні напрями подальшого вдосконалення дисципліни, які полягають у розширенні використання симуляційних технологій, інтерактивних методів навчання, цифрових освітніх ресурсів, а також посиленні міждисциплінарної інтеграції у процесі підготовки майбутніх лікарів.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов’язати з оцінкою ефективності впровадження інноваційних освітніх технологій у викладанні дисципліни, а також із вивченням їх впливу на рівень сформованості професійних компетентностей студентів медичних закладів вищої освіти.

Інформація про фінансування. Автори заявляють про відсутність фінансування для проведення цього дослідження та написання цієї статті.

Інформація щодо конфікту інтересів. Автори заявляють про відсутність будь-яких реальних або потенційних конфліктів інтересів.

Внесок кожного з авторів. Сергій Андрейчин – розробка ідеї та формулювання мети дослідження; статистичний та аналітичний аналіз даних; підготовка первинного варіанту рукопису; організаційне забезпечення виконання дослідження.

Уляна Мудра – розробка методології та дизайну дослідження; упорядкування та підготовка даних; наукове редагування та доопрацювання тексту.

Ірина Ганьбергер – збір даних або проведення експерименту; наукове керівництво дослідженням.

Автори схвалили остаточний варіант рукопису.

Інформація про використання штучного інтелекту. Автори рукопису свідомо засвідчують, що у процесі проведення дослідження та підготовки цього рукопису не використовували жодних інструментів або сервісів генеративного штучного інтелекту для виконання будь-яких завдань, перелічених у Таксономії делегування завдань генеративному штучному інтелекту «GAIDeT» (Generative Artificial Intelligence Delegation Taxonomy, 2025 р.). Усі етапи роботи – від концептуалізації до фінального редагування – виконані без залучення генеративного штучного інтелекту, виключно авторами.

References

1. Abdulmohdi, N., & McVicar, A. (2024). Student nurses' perceptions of the role of high-fidelity simulation in developing decision-making skills for clinical practice: A qualitative research study. SAGE Open Nursing, 10, 23779608241255299. https://doi.org/10.1177/23779608241255299

2. Abdulrahman, K. A. B. (2025). Enhancing clinical education for health professions students: Evidence-based strategies. Medical Research

Archives, 13(4). https://doi.org/10.18103/mra.v13i4.3320

3. Crowe, S., Ewart, L., & Derman, S. (2018). The impact of simulation based education on nursing confidence, knowledge and patient outcomes on general medicine units. Nurse Education in Practice, 29, 70–75. https://doi.org/10.1016/j.nepr.2018.01.003

4. Daneshfar, M., & Moonaghi, H. K. (2025). The impact of clinical simulation on bridging the theory–practice gap in nursing education: A systematic review. BMC Medical Education, 25(1), 1216. https://doi.org/10.1186/s12909-025-05013-8

5. Ewnte, B., & Yigzaw, T. (2023). Early clinical exposure in medical education: The experience from Debre Tabor University. BMC Medical Education, 23(1), 252. https://doi.org/10.1186/s12909-023-04135-2

6. Le, K. D. R. (2023). Principles of effective simulation-based teaching sessions in medical education: A narrative review. Cureus, 15(11), e49159. https://doi.org/10.7759/cureus.49159

7. Liu, C. I., Tang, K. P., Wang, Y. C., & Chiu, C. H. (2022). Impacts of early clinical exposure on undergraduate student professionalism–a qualitative study. BMC Medical Education, 22(1), 435. https://doi.org/10.1186/s12909-022-03697-4

8. McGee, R. G., Wark, S., Mwangi, F., Drovandi, A., Alele, F., Malau-Aduli, B. S., & ACHIEVE Collaboration. (2024). Digital learning of clinical skills and its impact on medical students' academic performance: A systematic review. BMC Medical Education, 24(1), 1477. https://doi.org/10.1186/s12909-024-06471-2

9. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2021). Standart vyshchoi osvity Ukrainy za spetsialnistiu 222 "Medytsyna" (druhyi mahisterskyi riven) [Standard of higher education of Ukraine in specialty 222 "Medicine" (second master's level)] (Nakaz No. 1197 vid 08.11.2021). [in Ukrainian].

10. Sarabi, N., Yazdi, F., & Hamidipour, N. (2025). Effect of early clinical exposure on communication, history-taking, and nursing diagnosis skills: A brief report. Journal of Education and Health Promotion, 14(1), 77. https://doi.org/10.4103/jehp.jehp_437_24

11. World Federation for Medical Education. (2015). WFME global standards for quality improvement in medical education. Copenhagen: WFME.

Електронна адреса відповідального за подання статті: mudra_uo@tdmu.edu.ua

Дата першого надходження статті до видання: 13.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)